

Підсумуємо. Вагові системи Іспанії і Португалії склалися поступово, протягом багатьох століть. В основу їх було покладена арабська монетна вага. В свою чергу розподіл одиниць в системах мір ваги є оригінальним. Вагові міри Каталонії в XVIII–XIX ст. сформовані на основі німецької марки. В 1849 р. в Іспанії і 1852 р. в Португалії була введена у вжиток метрична система.

Список використаних джерел

1. Петрушевский Ф. И. Общая метрология. – СПб., 1849.
2. Введение в специальные исторические дисциплины. – М., 1990.
3. Циркин Ю. Б. Древняя Испания. – М., 2000.
4. Варьяш О. И. Черных А. П. Португалия: дороги истории. – М., 1990.
5. Пискорский В. К. История Испании и Португалии. – СПб., 1909.
6. Крачковский И. Ю. Арабская культура в Испании. – М., Л. – 1937.
7. Леви–Провансаль Э. Арабская культура в Испании: общий обзор. – М., 1967.
8. Уотт У. М. Мусульманская Испания. – М., 1976.
9. Альтамира–и–Кревеа Р. История Испании. – М., 1951. – Т. 1.
10. Хинц В. Мусульманские меры и веса с переводом в метрическую систему. – М., 1970.

References

1. Petrushevskij F. I. Obshhaja metrologija. – SPB., 1849.
2. Vvedenie v special'nye istoricheskie discipliny. – M., 1990.
3. Cirkin Ju. B. Drevnjaja Ispanija. – M., 2000.
4. Var'jash O. I. Chernyh A. P. Portugalija: dorogi istorii. – M., 1990.
5. Piskorskij V. K. Istorija Ispanii i Portugalii. – SPb., 1909.
6. Krachkovskij I. Ju. Arabskaja kul'tura v Ispanii. – M., L. – 1937.
7. Levi–Provansal' Je. Arabskaja kul'tura v Ispanii: obshhij obzor. – M., 1967.
8. Uott U. M. Musul'manskaja Ispanija. – M., 1976.
9. Al'tamira–i–Krevera R. Istorija Ispanii. – M., 1951. – T. 1.
10. Hinc V. Musul'manskije mery i vesa s perevodom v metricheskiju sistemu. – M., 1970.

Zubko A. M., Candidate of History, Associate Professor of Archival Studies and special fields of history, Kyiv National University. Taras Shevchenko (Ukraine, Kyiv), arhivy@ukr.net

Systems of weights of Spain and Portugal in the 18th and 19th centuries

The structure of weight systems in different cities and provinces of Spain and Portugal is shown. The mass of the main units of weight is identified as well as the ratios between them.

Keywords: Castilian mark, gold weight, silver weight, castellan, libra, arroba, carat weight, quintal, carat, grain.

Зубко А. Н., кандидат исторических наук, доцент кафедры архивоведения и специальных отраслей исторической науки, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), arhivy@ukr.net

Весовые системы Испании и Португалии в XVIII–XIX вв.

Определена структура весовых систем в разных городах и провинциях Испании и Португалии. Установлена масса основных весовых единиц, их соотношение между собой.

Ключевые слова: кастильская марка, золотой вес, серебряный вес, кастельян, либра, арроба, каратный вес, квинталь, карат, гран.

* * *

УДК 94:327(73:5–12)“2009–2013”

Городня Н. Д., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры новой та новітньої історії зарубіжних країн, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), ngor@ukr.net

Політика США в Південно–Східній Азії: відносини з АСЕАН (2009–2013 рр.)

Досліджено відносини США з АСЕАН за першої адміністрації Б. Обами на тлі змін у її політиці в Південно–Східній Азії. Використано наукові методи компаративного аналізу і синтезу, проблемно–хронологічний, критичного аналізу джерел. З'ясовано, що адміністрація Обами підняла політичні відносини з АСЕАН на більш високий рівень, посилила її інституційну підтримку, ініціювала численні проекти в торгово–економічній сфері з акцентом на розвитку, партнерстві і підтримці регіональної інтеграції в ПСА. Це обумовлювалося її оцінками АСЕАН як важливої інституції, яка перебуває в центрі регіональної архітектури Східної Азії і АТР, потребою відновити вплив США в ПСА для більш повного використання економічних можливостей регіону та посилення впливу на ситуацію у сфері безпеки у зв'язку з підйомом Китаю і загостренням територіальних суперечностей в Південно–Китайському морі. У результаті посилення взаємодії з АСЕАН регіональний вплив США значно зріс.

Ключові слова: зовнішня політика США, адміністрація Барака Обами, Південно–Східна Азія, АСЕАН.

Сучасний світовий розвиток характеризується формуванням багатополосної структури міжнародних відносин, у якій один з полюсів влади зосереджений у Східній Азії. Він може сформуватися у рамках Східної Азії з домінуванням Китаю або ширшого Азійсько–Тихоокеанського регіону (АТР) з більш рівномірним розподілом влади і збереженням значного впливу США. Перша адміністрація Б. Обами (2009–2013 рр.) поставила завдання відновити американське лідерство у регіоні і здійснила поворот політики США з Близького Сходу, де вони вели дві затяжні війни, до Східної Азії. Найбільш відчутними стали зміни в політиці США у Південно–Східній Азії (ПСА).

Регіональна політика США у ПСА за адміністрації Б. Обами у вітчизняній науці вивчалася фрагментарно, переважно в контексті аналізу основних напрямків зовнішньої політики США цього періоду та їх регіональної політики в АТР [16; 20]. Різні аспекти розвитку держав Асоціації держав Південно–Східної Азії (АСЕАН) в контексті інтересів України найбільшою мірою розкрито у працях С. Шергіна [21; 22], проте політика адміністрації Б. Обами в ПСА не була предметом його дослідження. Окремі аспекти політики США в ПСА (її еволюцію в постбіполярний період, політику щодо М'янми, їх участь в інтеграційних процесах в АТР) досліджувалися автором цієї статті [17; 18; 19].

У США ситуація в ПСА в контексті їхніх національних інтересів є предметом дослідження провідних аналітичних центрів, включаючи Раду з міжнародних справ [6; 7], Вашингтонського Центру стратегічних і міжнародних досліджень [1; 2; 3; 5], Інституту Брукінгса [4]. Експерти (Д. Курланчик, Е. Боуер, М. Гіберт, ін.) зосереджені на вивченні стану і перспектив відносин США з АСЕАН і окремими країнами ПСА, на проблемах регіональної безпеки, розвитку регіональної інтеграції в ПСА і ширшій Східній Азії, а також ситуації в Південно–Китайському морі, відносинах Китаю з регіональними державами з метою вироблення рекомендацій щодо найбільш ефективної політики США в ПСА. Важливу інформацію про регіональну політику США і відносини з АСЕАН надають матеріали (звіти, виступи, інтерв'ю тощо) Держдепартаменту.

Метою даного дослідження є аналіз відносин США й АСЕАН за першої адміністрації Б.Обами на тлі змін у політиці США в Південно–Східній Азії, визначення основних чинників і результатів такої політики.

В умовах “холодної війни” відносини США з АСЕАН були спрямовані на гарантування безпеки ПСА, зміцнення держав–членів з метою протидії поширенню комунізму, попередження падіння їх режимів, згідно з “теорією доміно”. Після закінчення “холодної війни” ці відносини послабилися, що було обумовлено збільшенням уваги Вашингтону до проблем економічної безпеки, посиленням його критики регіональних моделей розвитку, закриттям американських баз на Філіппінах, слабкістю АСЕАН як регіональної інституції. За адміністрації У. Клінтона внаслідок Азійської фінансово–економічної кризи 1997–1998 рр. значно погіршився імідж США в Південно–Східній Азії. Друга хвиля антиамериканських настроїв була викликана односторонніми діями США в Іраку, прийняттям “доктрини Буша” та антиісламською пропагандою в ході глобальної війни з тероризмом. В умовах зменшення американського впливу в ПСА цю нішу швидко зайняв Китай, особливо після підписання у 2002 р. угоди про вільну торгівлю з АСЕАН.

На початку XXI ст. розпочалося реформування АСЕАН, виникли нові регіональні форуми з її центральною роллю. Сприятливу для АСЕАН динаміку створив швидкий розвиток торговельних відносин між Китаєм і АСЕАН після 2002 р. АСЕАН відновила свою об’єднуючу роль в процесах регіональної інтеграції. АСЕАН опинилася у вигідному становищі нетрадиційного регіонального лідера, сила якого обумовлювалася його відносною слабкістю, а принципи неформальності, компромісу та консенсусу, покладені в основу її функціонування, були найбільш прийнятними для усіх регіональних держав. Це зумовило прийняття лідерства АСЕАН усіма великими регіональними державами і водночас спонукало їх зміцнювати зв’язки з нею.

За першої адміністрації Дж.Буша в ході глобальної антитерористичної кампанії після 11 вересня 2001 р. США більшою мірою залучилися до ПСА дипломатично, повернули собі провідну роль у питанні про гарантії безпеки регіону, збільшили допомогу регіональним країнам, посилили зв’язки з АСЕАН. Проте відносини були сфокусовані на сфері безпеки у контексті реалізації глобальної стратегії у війні з тероризмом. За другої адміністрації Дж.Буша посилилася увага до допомоги з розвитку і торгово–економічних відносин з АСЕАН. У 2002 р. було схвалено План співробітництва США з АСЕАН, який передбачав допомогу інтеграції до Асоціації нових членів. У листопаді 2005 р. Вашингтон ініціював розширене партнерство між США і АСЕАН, у серпні 2006 р. між ними було підписано Рамкову угоду з торгівлі й інвестицій (ТІФА), яка створювала умови для ведення переговорів про лібералізацію торгівлі з перспективою досягнення угоди про вільну торгівлю.

Простежувалися також наміри Вашингтона активізувати дипломатичні відносини з АСЕАН. Зручну нагоду для цього створювало відзначення 40–річчя утворення АСЕАН і 30–річчя встановлення діалогу “США–АСЕАН”. Нового поштовху відносинам мав надати перший саміт “США–АСЕАН” у вересні 2007 р., але він не відбувся, а держсекретар К.Райс не змогла відвідати

важливі регіональні форуми, що мало негативний резонанс в ПСА. Хоч у квітні 2008 р. США першими з усіх партнерів АСЕАН по діалогу призначили посла до АСЕАН, Вашингтон був надто зосереджений на війнах в Афганістані й Іраку і приділяв ПСА лише епізодичну увагу. Це дозволило Пекіну стрімко посилити свій політичний вплив у багатьох країнах ПСА.

Адміністрація Обами надала нового значення відносинам США з АСЕАН як колективним органом держав ПСА. Розширення і поглиблення взаємодії з АСЕАН було визначено центральною ланкою стратегії “залучення” США до Східної Азії. Це обумовлювалося визнанням центральної ролі Асоціації у процесах регіональної інтеграції у Східній Азії й АТР; її стратегічним розташуванням, проходженням через ПСА критично важливих для світової торгівлі морських шляхів; зростанням регіональної нестабільності через посилення територіальних суперечностей у Південно–Китайському морі; посиленням американсько–китайської конкуренції за вплив у ПСА. АСЕАН перетворилася на другу після Китаю рушійну силу глобальної економіки. США мали в країнах АСЕАН удвічі більше інвестицій, ніж в Китаї. Асоціація була для США четвертим торговельним партнером і шостим найбільшим експортним ринком (після ЄС, Канади, Мексики, Китаю та Японії) [12].

В 2008–2012 рр. відбувалися важливі процеси інституалізації АСЕАН. У грудні 2008 р. була ратифікована Хартія АСЕАН, яка сформувала юридичну основу для її подальшого розвитку. Продовжився процес формування вільного ринку АСЕАН шляхом поступового зменшення тарифів на торгівлю всередині угруповання, щоб завершити його створення до 2015 р. У 2010 р. було схвалено 10–річний Генеральний план нарощування взаємозв’язків у АСЕАН – створення інфраструктури для зміцнення держав–членів зсередини, зближення їх одна з одною та забезпечення кращої взаємодії з усією Східною Азією (заявлена вартість проектів складала понад 600 млрд. дол.). Для реалізації Генерального плану за підтримки партнерів по діалогу та Азійського банку розвитку вступив у дію Інфраструктурний фонд АСЕАН. У листопаді 2011 р. було прийнято Декларацію “Про спільноту АСЕАН у глобальній спільноті націй” (“Угода Балі III”), у якій були конкретизовані основні цілі та завдання створення Спільноти АСЕАН в економічній, політично–безпековій і соціокультурній сферах. У листопаді 2012 р. ухвалено Декларацію АСЕАН з прав людини, яка, проте, мала лише рекомендаційний характер. До вересня 2012 р. було сформовано Комітет постійних представників держав АСЕАН для спостереження за взаємодією між Секретаріатом АСЕАН і партнерами по діалогу.

Незважаючи на заходи з інституалізації АСЕАН, модель інтеграції ПСА продовжувала ґрунтуватися на “м’якому” підході, який враховував економічні й політичні реалії регіону, вона віддавала перевагу не інституційному будівництву, а виробленню спільних норм і правил регіональної поведінки. У документах АСЕАН наголошувалася також важливість її співробітництва з партнерами по діалогу через структури “АСЕАН+1”, “АСЕАН+3”, Східноазійський саміт, АРФ, АСЕАН і “АДММ+”, що забезпечувало центральну роль АСЕАН в інтеграційних регіональних процесах.

Адміністрація Обама надала першочергового значення поглибленню політичних зв'язків з АСЕАН та її інституційній підтримці. Уже під час свого першого закордонного візиту в лютому 2009 р. держсекретар Х. Клінтон відвідала секретаріат АСЕАН у Джакарті, ставши першим держсекретарем США, який це зробив. У ході візиту вона заявила про наміри США поглибити, розширити і підняти відносини з АСЕАН на вищий рівень, включаючи підписання Договору про дружбу і співробітництва в Південно-Східній Азії (ТАС), базового документу АСЕАН, здійснення діалогу на найвищому рівні за участю президента США, участь держсекретаря у постміністерських зустрічах АСЕАН і АРФ.

У липні 2009 р. Х.Клінтон взяла участь у 16-ому Регіональному форумі АСЕАН (АРФ) і підписала документ про приєднання США до ТАС, оголосила про наміри відкрити місію США в АСЕАН і провела першу зустріч між США і країнами субрегіону Нижній Меконг, на якій виступила з Ініціативою Нижнього Меконгу. У листопаді 2009 р. президент Обама взяв участь в інаугураційному саміті “США–АСЕАН” у Сінгапурі, який утворився шляхом інституалізації зустрічей їхніх лідерів.

У 2010 р. США першими з великих держав відкрили у Джакарті Спеціальну місію до АСЕАН. У 2011 р. Д.Карден був призначений першим послом–резидентом США до АСЕАН, що забезпечило основу для їх регулярних зв'язків і було найбільш видимим символом підтримки Асоціації з боку США. Того ж року було призначено постійного Радника США при підрозділі АРФ у Генеральному секретаріаті АСЕАН для підтримки колективних зусиль з менеджменту природних лих. На саміті “США–АСЕАН” у листопаді 2011 р. президент Обама повідомив про формування Групи видатних осіб для вироблення доповіді з рекомендаціями щодо посилення співробітництва США й АСЕАН, а також регіональної інтеграції в рамках Спільноти АСЕАН.

Про посилення взаємодії США й АСЕАН у військовій сфері свідчило призначення у 2011 р. Тихоокеанським командуванням США офіцера зі зв'язку до Місії США в АСЕАН, залучення Департаменту оборони до зустрічей військових міністрів АСЕАН і їхніх партнерів з Діалогу “АДММ+” та інших регіональних форумів у сфері оборони, обмін інформацією між Департаментом оборони й іншими американськими агенціями щодо програм багатосторонньої безпеки в ПСА. Упродовж наступного року було організовано перший неформальний діалог між міністрами оборони держав АСЕАН і США, здійснювалася (разом з Індонезією) координація роботи експертної групи з протидії тероризму [15].

США активно залучилися до Регіонального форуму АСЕАН (АРФ), надавши пріоритетного значення багатосторонньому співробітництву щодо забезпечення відкритості та безпеки морських шляхів у регіоні, через який проходить понад 40% світової торгівлі, та мирного вирішення територіальних суперечок за морські території. У липні 2010 р. Х. Клінтон виступила в АРФ із заявою, що Південно–Китайське море є сферою національних інтересів США, після чого на порядок денний цього форуму вийшло “незручне” питання про суперечки між державами–учасницями за о–ви архіпелагу Спратлі. Після цього США підтримали розробку АСЕ-

АН і Китаєм Коду поведінки в Південно–Китайському морі, обов'язкового для виконання.

Усі ці заходи розцінювалися як відновлення залучення США у регіональні справи і прийняття адміністрацією Обама зобов'язань щодо зміцнення співробітництва США з АСЕАН як інституцією. У результаті посилення політичних та економічних зв'язків між ними у 2011 р. експорт США до країн ПСА перевищив 76 млрд. дол., тобто збільшився порівняно з 2009 р. на 42%. Зростання торгівлі та інвестицій робило більш нагальним питання “зв'язності” АСЕАН через розвиток інфраструктури (доріг, залізниць, телекомунікації, інформаційних технологій, енергетики, водних ресурсів тощо), що було критично важливим для здійснення успішної ділової активності. Вашингтон підтримав Стратегічний транспортний план АСЕАН на 2011–2025 рр. і створений Азійським банком розвитку Інфраструктурний фонд АСЕАН, спонукав американські компанії брати участь в інфраструктурних проєктах в енергетиці, транспорті, інформаційних і комунікаційних технологіях, через програми “Єдине вікно в АСЕАН” і “АДВАНС”, сприяв розвитку інтегрованого ринку АСЕАН шляхом гармонізації митних процедур і покращення регуляційних стандартів.

Важливого значення США надавали Ініціативі Нижнього Меконгу, яку вони розглядали як ключовий компонент співробітництва з АСЕАН та загальної стратегії США в Східній Азії [13].

“Трикутники зростання” розглядалися АСЕАН як “природні” економічні регіони, які забезпечують найкращу комбінацію ресурсів для виробництва і розміщення інвестицій та служать цілям регіональної інтеграції. Китай активно підтримував розвиток субрегіону Великий Меконг, який об'єднав китайську провінцію Юннань, території Таїланду і чотирьох “нових” країн АСЕАН. За деякими оцінками, економічна взаємозалежність учасників реалізації спільних інфраструктурних проєктів настільки зросла, що мала потенціал до розколу АСЕАН. США запропонували власний проєкт розвитку Нижнього Меконгу в складі лише держав АСЕАН. Його метою було визначено підтримку цілей створення Спільноти АСЕАН шляхом ліквідації розриву в рівні розвитку її членів і сприяння посиднуваності ПСА через інфраструктурне будівництво, охорону водних ресурсів, розвиток сільськогосподарської й продовольчої безпеки, освіти, охорони здоров'я, а також менеджмент транснаціональних проблем, таких як загроза пандемічних хвороб, ефект розвитку гідро–електроенергетики, зміна клімату, руйнування навколишнього середовища.

У 2011–2012 рр. в рамках Ініціативи Нижнього Меконгу було започатковано низку програм у сфері охорони здоров'я, розвитку інфраструктури, екології та освіти для виміру ефекту зміни клімату, обміну кращим досвідом в управлінні водними ресурсами, розширення можливостей працівників урядових структур держав–учасниць з вивчення англійської мови тощо. Серед них – “Азійська регіональна відповідь на нелегальну торгівлю видами, які перебувають під загрозою вимирання” (АРРЕСТ), “Прогноз для Меконгу” з екологічного моніторингу, “Зменшення емісії в азійських лісах” (ЛЕАФ), “Пандемічні загрози, що виникають”, “Обмін кращими практиками у сфері інфраструктури”, “Медична готовність” тощо [8].

У 2012 р. з нагоди 35-річчя встановлення Діалогу між США й АСЕАН Вашингтон запропонував велику кількість нових ініціатив для розвитку співпраці з АСЕАН та її державами-членами. У липні 2012 р. у Сієм Ріп (Камбоджа) відбувся перший бізнес-форум “США–АСЕАН”, який зібрав понад 150 провідних американських і багатьох південносхідноазійських підприємців, представників урядів США й АСЕАН. На форумі увага зосереджувалася на темі зв’язності АСЕАН – поєднуваності її енергетичних потужностей, доріг, залізниць тощо та поширенні в регіоні комунікаційних технологій. Однією з його основних цілей було заохочення американських компаній до збільшення експорту й інвестицій до країн АСЕАН.

У виступі на бізнес-форумі Х. Клінтон говорила про те, що сприяння економічній активності в регіоні означає не лише підтримку інвестицій і торгівлі, але й розбудову відносин, створення системи, яка базується на правилах. За її словами, відмінність між регіоном на шляху стійкого розвитку і регіоном, який отримує лише короткострокові переваги, полягає у нормах і стандартах щодо інтелектуальної власності, передбачуваності правил, у впровадженні закону для забезпечення рівних умов для кожного [11].

На регіональній форумі у Пномпені в липні 2012 р. Х. Клінтон виступила з Ініціативою Азійсько-Тихоокеанського стратегічного залучення (АПСЄІ), яка передбачала надання нового стимулу програмам з розвитку країн АСЕАН на регіональному і двосторонньому рівні, поєднанню ресурсів з політичними пріоритетами, зосередженими у шести сферах – регіональна безпека, економічна інтеграція й торгівля, розвиток субрегіону Нижній Меконг, транснаціональні загрози, демократичний розвиток, ліквідація наслідків війн [12]. У рамках АПСЄІ було започатковано Ініціативу “Нижній Меконг–2020”, за якою попередня ініціатива значно розширювалася за рахунок реорганізації існуючих і започаткування нових програм (“Партнерство Меконгу з екології”, “Контроль і попередження малярії”, “Ініціативи з публічної політики Нижнього Меконгу”, “Надання можливостей жінкам регіону Нижній Меконг”, “Стійке інфраструктурне планування і розвиток” тощо); розширення екологічного напрямку Ініціативи з більшим акцентом на менеджменті водних ресурсів, включаючи екологічні наслідки спорудження дамб; створення нових напрямків діяльності – енергетика, сільське господарство і продуктова безпека. На їх реалізацію упродовж наступних трьох років виділено 50 млн. дол. [8].

У листопаді 2012 р. було створено платформу співробітництва “Поєднати Меконг” як засіб збільшення торгівлі й інвестицій, розвитку підприємництва, сприяння державно-приватному співробітництву, розбудови технічної експертизи з інфраструктурних проєктів. Одна з її основних програм – ТІПЕРС – була спрямована на підтримку молодих новаторів і підприємців [9].

У вересні 2012 р. відбувся перший візит до Вашингтона Комітету постійних представників АСЕАН, під час якого мали місце його зустрічі з представниками американського уряду, приватного сектору, аналітичних центрів та університетів, на яких обговорювалися питання співробітництва у сферах покращення можливостей стійкого розвитку країн АСЕАН, посилення влади

закону, створення сприятливого для економічного зростання середовища тощо. Того ж місяця держсекретар Клінтон здійснила другий візит до Секретаріату АСЕАН у Джакарті. У вітальному слові Генеральний секретар АСЕАН С. Пітсуван пригадав її перший візит 18 лютого 2009 р. і той скептицизм, з яким у Секретаріаті прийняли її обіцянки щодо нового рівня співпраці США з АСЕАН. Але, за його словами, вона виконала все, що обіцяла, у результаті чого перетворила всіх колег у ПСА на своїх друзів, а це важливо, оскільки дружба надзвичайно високо цінується в регіональній дипломатії [10].

У листопаді 2012 р. відбувся візит президента Обами до Камбоджі для участі в саміті “США–АСЕАН” і Східноазійському саміті (США вступили до нього в 2011 р.), де він виступив з низкою ініціатив – “Розширене економічне співробітництво” (Е3), “Партнери з регіонального співробітництва” (INSPIRE), “Поєднати Меконг”, “Широкомасштабне партнерство зі стійкого енергетичного майбутнього”. Вони були спрямовані на розширення і поглиблення співробітництва між США й АСЕАН в енергетичній та екологічній сферах, науковому “підприємництві”, стійкому розвитку, на вдосконаленні колективної відповіді на пандемії та природні лиха, розвиток зв’язності регіону, технічну підтримку членів АСЕАН у міру їх просування до більш високо-стандартних міжнародних торговельних угод, протидію торгівлі людьми тощо [14]. У 2012 р. США розширили співробітництво з АСЕАН у сфері освіти через Фулбрайтівську ініціативу “США–АСЕАН” і Проєкт розвитку англійської мови (за підтримки Брунею).

Отже, адміністрація Обами підняла політичні відносини США з АСЕАН на вищий рівень, надала їй інституційну підтримку, ініціювала численні проєкти в торгово-економічній сфері з акцентом на розвитку, партнерстві й підтримці регіональної інтеграції в ПСА. Якщо за другої адміністрації Дж.У. Буша такий напрямок лише окреслювався, то за першої адміністрації Б. Обами він набув конкретного змісту. Відносини з АСЕАН вона розглядала як важливий компонент “стратегічного повороту” США до Східної Азії, оцінювала Асоціацію як найбільш важливу регіональну інституцію у Східній Азії, яка працює на об’єднання партнерів і формує каркас регіональної архітектури. У результаті відносини США з АСЕАН зміцнилися, їх взаємодія з регіональними державами значно зросла, а регіональний імідж суттєво покращився. Паралельно відбувалося приєднання чи більше ефективне залучення США до багатосторонніх регіональних інституцій з центральною роллю АСЕАН – АТЕС, АРФ, Східноазійський саміт, “АДММ+”, що відповідало цілям американської політики щодо регіональної інтеграції в рамках АТР на противагу вужчій китайськоцентричній Східній Азії. Незважаючи на успішність такого курсу, для збереження його позитивних здобутків важливо продовжувати його послідовне здійснення другою адміністрацією Б.Обами, докладення нею постійних зусиль для підтримки високого профілю відносин з АСЕАН.

Список використаних джерел

1. Bower, Ernest Z. PacNet#83 – Aligning US Structures, Process, and Strategy: A US–ASEAN Strategic and Economic Partnership / Ernest Z. Bower [Electronic resource] / Center for Strategic and International Studies. – Access mode: <http://csis.org/publication/pacnet-83-aligning-us-structures-process-and-strategy-us-asean-strategic-and-economic-pa>

2. Bower, Ernest Z. U.S. Moves to Strengthen ASEAN by Boosting the Lower Mekong Initiative / Ernest Z. Bower [Electronic resource] / Center for Strategic and International Studies. – Access mode: <http://csis.org/publication/us-moves-strengthen-asean-boosting-lower-mekong-initiative>
3. Bower, Ernest Z., Hiebert, Murray. Developing an Enduring Strategy for ASEAN / Ernest Z. Bower, Murray Hiebert [Electronic resource] / Center for Strategic and International Studies. – Access mode: <http://csis.org/publication/developing-enduring-strategy-asean>
4. Bush, Richard C. The Response of China's Neighbors to the U.S. "Pivot" to Asia / Richard C. Bush [Electronic resource] / Brookings. – Access mode: <http://www.brookings.edu/research/speeches/2012/01/31-us-pivot-bush>
5. Hiebert, Murray. The E3 Initiative: The United States and ASEAN Take a Step in the Right Direction / Murray Hiebert [Electronic resource] / Center for Strategic and International Studies. – Access mode: <http://csis.org/publication/e3-initiative-united-states-and-asean-take-step-right-direction>
6. Kurlantzik, Joshua. ASEAN's Future and Asian Integration / Joshua Kurlantzik [Electronic resource] / Council on Foreign Relations. – Access mode: <http://www.cfr.org/asia-and-pacific/aseans-future-asian-integration/p29247>
7. Kurlantzik, Joshua. U.S. Strategic Signals in Southeast Asia / Joshua Kurlantzik [Electronic resource] / Council on Foreign Relations. – Access mode: <http://www.cfr.org/world/us-strategic-signals-southeast-asia/p28685>
8. Lower Mekong Initiative. Fact Sheet. Office of the Spokesperson, Washington, DC. July 13, 2012 [Electronic resource] / U.S. Department of State. – Access mode: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/07/194963.htm>
9. Lower Mekong Initiative Launches "Connect Mekong". Fact Sheet. Office of the Spokesperson, Washington, DC. November 20, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/11/200891.htm>
10. Meeting with ASEAN Secretary General Surin. Remarks Hillary Rodham Clinton, Secretary of State. ASEAN Secretariat Jakarta, Indonesia. September 4, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/09/197295.htm>
11. Remarks at the U.S.–ASEAN Business Forum. Hillary Rodham Clinton, Secretary of State. Siem Reap, Cambodia, July 13, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/07/195013.htm>
12. Remarks at the U.S.–ASEAN Ministerial Meeting. Hillary Rodham Clinton, Secretary of State Peace Palace Phnom Penh, Cambodia July 11, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/07/194843.htm>
13. Remarks from the Fifth Lower Mekong Initiative Ministerial. Hillary Rodham Clinton, Secretary of State. Peace Palace, Phnom Penh, Cambodia, July 13, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/07/194971.htm>
14. The U.S.–ASEAN INSPIRE Initiative Fact Sheet. Office of the Spokesperson, Washington, DC. November 19, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/11/200822.htm>
15. U.S. Institutional Support for ASEAN Fact Sheet. Office of the Spokesperson Washington, DC, September 3, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/09/197278.htm>
16. Гончар Б. М. Регіональні пріоритети зовнішньої політики адміністрації Барака Обами / Б. М. Гончар // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2013. – Вип. 112. – Ч. 1. – С. 36–44.
17. Городня Н. Д. Азійсько-тихоокеанська політика адміністрації Б. Обами / Н. Д. Городня // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 6 (241). – С. 17–24.
18. Городня Н. Д. Еволюція політики США в Південно-Східній Азії в постбіполярний період / Н. Д. Городня // Проблеми міжнародних відносин. – 2011. – № 2. – С. 89–105.
19. Городня Н. Д. Стратегія "залучення" М'янми в політику США за адміністрації Б.Обами / Н. Д. Городня // Вісник Київського університету. Історія. – 2013. – Вип. 4 (117). – С. 13–17.
20. Погорська І., Лакішкі Д. Зовнішня політика адміністрації Б. Обами в контексті американського глобального лідерства / І. Погорська, Д. Лакішкі // Проблеми міжнародних відносин. – 2011. – № 2. – С. 179–192.
21. Шергін С. О. Тихоокеанська стратегія Вашингтона: від Клінтона до Обами / С. О. Шергін // Дослідження світової політики. – 2011. – Вип. 4 (57). – С. 28–36.
22. Шергін С. О., Шаповалов Є. Л. Регіональна інтеграція кра-

їн АСЕАН в умовах глобалізації / С. О. Шергін, Є. Л. Шаповалов // Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем. – К.: Дипломатична академія України при МЗС України, 2013. – С. 364–393.

References

1. Bower, Ernest Z. PacNet#83 – Aligning US Structures, Process, and Strategy: A US–ASEAN Strategic and Economic Partnership / Ernest Z. Bower [Electronic resource] / Center for Strategic and International Studies. – Access mode: <http://csis.org/publication/pacnet-83-aligning-us-structures-process-and-strategy-us-asean-strategic-and-economic-pa>
2. Bower, Ernest Z. U.S. Moves to Strengthen ASEAN by Boosting the Lower Mekong Initiative / Ernest Z. Bower [Electronic resource] / Center for Strategic and International Studies. – Access mode: <http://csis.org/publication/us-moves-strengthen-asean-boosting-lower-mekong-initiative>
3. Bower, Ernest Z., Hiebert, Murray. Developing an Enduring Strategy for ASEAN / Ernest Z. Bower, Murray Hiebert [Electronic resource] / Center for Strategic and International Studies. – Access mode: <http://csis.org/publication/developing-enduring-strategy-asean>
4. Bush, Richard C. The Response of China's Neighbors to the U.S. "Pivot" to Asia / Richard C. Bush [Electronic resource] / Brookings. – Access mode: <http://www.brookings.edu/research/speeches/2012/01/31-us-pivot-bush>
5. Hiebert, Murray. The E3 Initiative: The United States and ASEAN Take a Step in the Right Direction / Murray Hiebert [Electronic resource] / Center for Strategic and International Studies. – Access mode: <http://csis.org/publication/e3-initiative-united-states-and-asean-take-step-right-direction>
6. Kurlantzik, Joshua. ASEAN's Future and Asian Integration / Joshua Kurlantzik [Electronic resource] / Council on Foreign Relations. – Access mode: <http://www.cfr.org/asia-and-pacific/aseans-future-asian-integration/p29247>
7. Kurlantzik, Joshua. U.S. Strategic Signals in Southeast Asia / Joshua Kurlantzik [Electronic resource] / Council on Foreign Relations. – Access mode: <http://www.cfr.org/world/us-strategic-signals-southeast-asia/p28685>
8. Lower Mekong Initiative. Fact Sheet. Office of the Spokesperson, Washington, DC. July 13, 2012 [Electronic resource] / U.S. Department of State. – Access mode: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/07/194963.htm>
9. Lower Mekong Initiative Launches "Connect Mekong". Fact Sheet. Office of the Spokesperson, Washington, DC. November 20, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/11/200891.htm>
10. Meeting with ASEAN Secretary General Surin. Remarks Hillary Rodham Clinton, Secretary of State. ASEAN Secretariat Jakarta, Indonesia. September 4, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/09/197295.htm>
11. Remarks at the U.S.–ASEAN Business Forum. Hillary Rodham Clinton, Secretary of State. Siem Reap, Cambodia, July 13, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/07/195013.htm>
12. Remarks at the U.S.–ASEAN Ministerial Meeting. Hillary Rodham Clinton, Secretary of State Peace Palace Phnom Penh, Cambodia July 11, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/07/194843.htm>
13. Remarks from the Fifth Lower Mekong Initiative Ministerial. Hillary Rodham Clinton, Secretary of State. Peace Palace, Phnom Penh, Cambodia, July 13, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/07/194971.htm>
14. The U.S.–ASEAN INSPIRE Initiative Fact Sheet. Office of the Spokesperson, Washington, DC. November 19, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/11/200822.htm>
15. U.S. Institutional Support for ASEAN Fact Sheet. Office of the Spokesperson Washington, DC, September 3, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/09/197278.htm>
16. Gonchar B. M. Regional'ni priorytety zovnishn'oi' polityky administracii' Baraka Obamy / B. M. Gonchar // Aktual'ni problemy mizhnarodnyh vidnosyn. – 2013. – Vyp. 112. – Ch. 1. – S. 36–44.
17. Gorodnja N. D. Azijs'ko-tyhookeans'ka polityka administracii' B. Obamy / N. D. Gorodnja // Visnik Lugans'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – 2012. – № 6 (241). – S. 17–24.
18. Gorodnja N. D. Evoljucija polityky SShA v Pivdenno-Shidnij Azii' v postbipoljarnyj period / N. D. Gorodnja // Problemy

mizhnarodnyh vidnosyn. – 2011. – № 2. – S. 89–105.

19. Gorodnja N. D. Strategija “zaluchennja” M’janmy v polityci SSbA za administracii’ B. Obamy / N. D. Gorodnja // Visnyk Kyi’vs’kogo universytetu. Istorija. – 2013. – Vyp. 4 (117). – S. 13–17.

20. Pogors’ka I., Lakishyk D. Zovnishnja polityka administracii’ B. Obamy v konteksti amerykans’kogo global’nogo liderstva / I. Pogors’ka, D. Lakishyk // Problemy mizhnarodnyh vidnosyn. – 2011. – № 2. – S. 179–192.

21. Shergin S. O. Tyhookeans’ka strategija Vashyngtona: vid Klintona do Obamy / S. O. Shergin // Doslidzhennja svitovoi’ polityky. – 2011. – Vyp. 4 (57). – S. 28–36.

22. Shergin S. O., Shapovalov Je. L. Regional’na integracija krai’n ASEAN v umovah globalizacii’ / S. O. Shergin, Je. L. Shapovalov // Svitovi integracijni procesy v umovah transformacii’ mizhnarodnyh system. – K. : Dyplomatychna akademija Ukrai’ny pry MZS Ukrai’ny, 2013. – S. 364–393.

Gorodnja N. D., Ph.D. in History, docent, Associate Professor, Department of Foreign Nations’ Modern and Contemporary History, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), ngor@ukr.net

The U.S. Policy in Southeast Asia: Relations with ASEAN (2009–2013)

The paper studies U.S.–ASEAN relations during the first Barack Obama administration in light of changes in its Southeast Asian policy. It is based on comparative analysis and synthesis, critical analysis of sources, and problem–chronological method of scientific research. It argues that Obama’s administration raised political relations with ASEAN to a higher level, strengthened its institutional support, and initiated numerous projects with emphasis on development, partnership and support of regional integration in SEA. This was caused by the assessments of an important ASEAN’s role as a center of regional architecture in East Asia and Asia Pacific, its goals to restore American leadership in Southeast and East Asia to increase economic and security involvement into the region as China’s rise and territorial tensions in Southeast Asia undermined regional stability. As a result of growing cooperation with ASEAN American regional influence has increased significantly.

Keywords: the U.S. foreign policy, Barak Obama administration, Southeast Asia, ASEAN.

Городня Н. Д., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры новой и новейшей истории зарубежных стран, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), ngor@ukr.net

Политика США в Юго–Восточной Азии: отношения с АСЕАН (2009–2013)

Исследованы отношения США с АСЕАН при первой администрации Б.Обамы на фоне изменений в ее политике в Юго–Восточной Азии. Используются научные методы компаративного анализа и синтеза, проблемно–хронологический, критического анализа источников. Доказано, что правительство Обамы подняло политические отношения с АСЕАН на более высокий уровень, усилило ее институциональную поддержку, инициировало многочисленные проекты в торгово–экономической сфере с акцентом на развитии, партнерстве и поддержке региональной интеграции в ПСА. Это было обусловлено его оценками АСЕАН как важной институции, находящейся в центре региональной архитектуры Восточной Азии и АТР, необходимостью восстановить влияние США в ЮВА для более полного использования экономических возможностей региона и усиления влияния на ситуацию в сфере безопасности в связи с подъемом Китая и ростом напряженности в Южно–Китайском море. В результате усиления взаимодействия с АСЕАН региональное влияние США значительно возросло.

Ключевые слова: внешняя политика США, администрация Барака Обамы, Юго–Восточная Азия, АСЕАН.

* * *

УДК 94(477.7):32

Доценко В. О., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры теории та історії держави і права, Національний університет ДПС України (Україна, Ірпінь), dozenkov@ukr.net

ІСТОРІЯ ЄВРЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРНО–ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУР–ЛІГА

На основі аналізу архівних документів, публікацій в періодичних виданнях та монографій аналізується історія єврейської культурно–просвітницької організації Культур–Ліга, яка діяла на території України в 1918–1925 роках. Висвітлюються основні історичні етапи діяльності Культур–Ліги та здійснюється компаративний аналіз її структури, фінансування, основних напрямків

впливу на єврейську громаду України. Товариство Культур–Ліга за роки свого існування створило мережу єврейських навчальних закладів нового типу, аналогів яким не існувало в Російській імперії: світські єврейські школи, Єврейську вчительську семінарію та Єврейський народний університет в Києві. На початку 1920-х років відбулось поступове перепідпорядкування культурно–просвітницьких та освітніх установ Культур–Ліги компартійним органам із криттям найбільш контрреволюційних та клерикальних.

Ключові слова: євреї, культурно–просвітницьке товариство, Культур–Ліга, компартійні органи, єврейська освіта.

У зв’язку з проведенням в Україні в роки незалежності реформ освітньої та культурної сфери суспільно–політичного життя, направлених на демократизацію та залучення до національно–культурного будівництва представників різних соціальних груп та національних меншин, які компактно проживають в Україні. Тому досить актуальним є вивчення історичного досвіду єврейської громади України, яка на початку ХХ ст. спромоглася в складних умовах царизму, революції та громадянської війни створити систему різноманітних громадських об’єднань, які захищали інтереси єврейської громади. Серед них необхідно виділити культурно–освітні організації, зокрема і культурно–просвітницьку організацію Культур–Ліга. Головному метою цієї статті є висвітлення основних історичних етапів діяльності Культур–Ліги та компаративний аналіз її структури, фінансування, основних напрямків впливу на єврейську громаду України.

Питання історії єврейських культурно–освітніх громадських об’єднань в період революційних подій в Україні 1917–1920 років та в перші роки комуністичного режиму залишається серед вітчизняних істориків малодослідженим. В контексті історії єврейської громади України розглядали дане питання О. Козерод [5], О. Найман [6; 7], М. А. Журба [3].

Комунізована на початку 1920-х років культурно–просвітницька організація “Культурна Ліга” (далі Культур–Ліга) виникла в Києві в період реалізації Центральною Радою нової демократичної національної політики, яка була направлена на задоволення основних соціально–економічних, політичних та культурних потреб національних меншин Української народної республіки. Зокрема, Центральна Рада прийняла Закон УНР про утворення єврейських громадських рад 2 грудня 1917 року та ряд інших законодавчих актів, які дозволили діяльність єврейських громадських об’єднань.

Культур–Ліга була заснована 15 січня 1918 року в Києві. Товариство об’єднало провідних єврейських літераторів, митців, представників політичної та культурної інтелігенції міста та регіону. Зокрема, до складу товариства увійшли єврейські письменники–ідишисти Давід Бергельсон, Давід Гофштейн, Моше Літваков, Дер Нестер, Іезекіель Добрушин, Лахман Майзіль [4].

15 січня 1918 року Київський окружний суд зареєстрував перший статут товариства, який діяв до травня 1922 року, коли Центральне організаційне бюро Культур–Ліги у Москві зареєструвало новий статут, а Українське Оргбюро Ліги започаткувало реєстрацію своїх філій і нову реєстрацію членів [10, с. 4].

Протягом 1918–1920 років Культур–Ліга була незалежною організацією. В зазначені роки товариство відкрило свої відділення у більшості українських міст де існувала єврейська громада.

Згідно статуту Культур–Ліга мала забезпечувати підтримку розвитку і поширення серед пересічного єврейства національної світської культури, всіх видів